

зав. кафедри менеджменту та маркетингу

Виговська Н.Г., докторант кафедри

бухгалтерського обліку і контролю

Житомирський державний технологічний університет

ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

В статті окреслено межі господарського контролю та визначено контрольні функції держави в умовах становлення глобальної господарської системи

Постановка проблеми. Однією з особливостей сучасного наукового пізнання є системність, тобто аналіз об'єктивної картини світу в контексті взаємопов'язаних та взаємозалежних аспектів реальності. К.Маркс представив діалектико-матеріалістичну інтерпретацію соціально-економічних структур як органічної системи. Застосування принципу системності дозволило не лише розробити діалектико-матеріалістичні методи аналізу природних явищ, процесів та тенденцій, але і адекватно підійти до оцінки сучасного стану наукового знання, виявити напрями його подальшого розвитку.

Становлення господарської системи, яка не визнає кордонів національних господарств, пов'язаних стабільними фінансовими, політичними, соціальними і культурними відносинами, – значущий процес, що визначає характер світу на початку ХХІ століття.

Попередня система світових координат, що базується на принципах суверенності національних держав та самостійності національних економік, трансформується в деяку глобальну складнопідкорену систему геоекономічно інтегрованих національних просторів, стягнутих ресурсними та фінансовими потоками між “новими” формальними суб'єктами глобального фінансового управління – нечітко структурованими (аморфними) сітьовими транснаціональними бізнес-системами (різного роду асоціації ТНК, ТНБ тощо), що є свого роду системоутворюючими вузлами у мережі глобальної економічної павутини. Формується деяка глобалізована “вузлова” економіка зі своїми принципово новими (економічними) суб'єктами – “країнами-системами”. В цих нових умовах важливого значення набувають проблеми керованості світу та регулювання міжнародних процесів.

Серед соціальних глобальних проблем все більш загрозливої форми набуває проблема кримінальної глобалізації. Йдеться про те, що на світовий розвиток дедалі сильніше впливають деструктивні сили, порушуючи правові норми, ігноруючи прийняті у цивілізованому суспільстві “правила гри”. Проблема кримінальної глобалізації стосується не лише транснаціональної організованої злочинності і міжнародних терористичних організацій. Вона пов’язана також з діяльністю легальних фірм та законних урядів, які переймають методи злочинців і займаються нелегальною господарською діяльністю в глобальному масштабі. Це частково є наслідком нерозв’язаного конфлікту між національними системами політичного контролю та наднаціональними механізмами формування і реалізації основних економічних цілей.

Метою статті є дослідження меж господарського контролю та визначення контрольних функцій держави в умовах глобалізації.

Викладення основного матеріалу дослідження.

Глобалізація з’явилася не на порожньому місці. Вона підготовлена всім ходом історичного розвитку і є об’єктивним процесом. Інтернаціоналізація і глобалізація тісно пов’язані між собою, взаємодіють, породжуючи гібридні форми. Вони відповідають однаковим потребам, спираються на досягнення науково-технічного прогресу, прагнуть вийти за національні межі [1, с. 14].

В цих умовах роль національних держав трансформується, найбільш розвинуті з них перетворюються на транснаціоналізовані “країни-системи”. Вони вже не можуть не рахуватись з наднаціональними тенденціями в економічній, інформаційній, фінансовій, соціальній, військовій та інших сферах. Вони починають відігравати роль глобального підприємця, делегують функцію реалізації стратегічних національних інтересів та прагнень могутнім фінансово-кредитно-банківським структурам, транснаціональним корпораціям, консорціумам, спілкам тощо [2, с. 74].

Серед вчених немає єдиної позиції про межі господарського контролю в умовах глобалізації. В умовах соціалізму всі ланки народного господарства були пов’язані між собою загальним планом і створювали єдину соціалістичну систему господарювання. Система контролю організувалась таким чином, щоб через окремі господарюючі ланки можна було здійснити народногосподарський контроль за ходом всього суспільного виробництва. В перші роки Радянської влади В. Ленін мріяв про розповсюдження робочого контролю на всю Росію, про всенародний облік та контроль, розуміючи важливість останніх для новоствореної держави. “Радянський уряд, - писав він, - повинен одразу ввести робочий контроль у загальнодержавному масштабі” [3, с. 148]. Ефективний

господарський контроль, дійсно, повинен мати загальнодержавний характер і здійснюватись в масштабі всього господарства, охоплюючи всі його ланки та сторони. Ще у 1986 р. проф. Бутинець Ф.Ф. писав: "... предмет господарського контролю виходить за межі окремих підприємств, його сфера розповсюджується на все народне господарство СРСР" [4, с. 75].

Використовуючи метод аналогій, аналізуючи сучасний стан господарського контролю, слід враховувати той факт, що сьогодні відбувається становлення глобальної господарської системи, і тому є необхідність говорити не про загальнодержавний контроль, а контроль більш високого порядку, тобто про розширення меж господарського контролю. І, здавалося б, інтеграція національних господарств в єдину глобальну мережу повинна призводити до посилення контролю за економікою. Така тенденція дійсно існує, але паралельно з нею діє і діаметрально протилежна: багато географічних областей і секторів економіки випадають з-під контролю державних та громадських організацій. При цьому вони залишаються інтегрованими у світове господарство; більше того, саме інтеграція у світове господарство і стимулює їх спеціалізацію на різноманітних кримінальних промислах [5, с. 184]. У 1980-ті рр. дослідниками "імперій" наркобізнесу (насамперед, в Латинській Америці) було випущено в обіг термін "сірі зони" – за аналогією з лексиконом пілотів, які так називають ділянки місцевості, які не доступні радарному контролю. Зараз "сірі зони" – це поняття не лише географічне, але й структурно-економічне.

Протягом століть національні фінансові системи функціонували переважно всередині країн і контролювались державними структурами. Сьогодні окремі країни неспроможні поодиноці не тільки регулювати, але й контролювати в колишніх масштабах свою внутрішню фінансову сферу. Фінансові кризи поширюються подібно ланцюговій реакції, зачіпаючи велику кількість держав [1, с.14-17].

Могутні наднаціональні структури, які сформувались в геоекономічному просторі, не тільки послабили національні суверенитети, але і стали самодостатніми, самоорганізуючими системами. Це особливо характерно для кредитно-фінансової сфери. Втративши зв'язок з відтворювальними циклами, рух світових фінансових потоків призвів до бурхливого розростання складнокерованого спекулятивного капіталу та деформував національні фінансові та кредитні відносини. Фінансовий дуалізм, тобто розпад світової фінансової системи на реальну та віртуальну, примушує по-новому подивитись на багато проблем [2, с.74].

Кримінальна глобалізація призводить до того, що світове господарство починає роздвоюватися: один його бік – це легальні, “прозорі” процеси; другий бік – це процеси нелегальні, тіньові. Практично будь-який компонент легального світового господарства набуває нелегального “двійника” (рис. 1.).

Рис. 1. Подвійна структура сучасного світового господарства

Тіньових “двійників” мають практично всі інститути світового господарства. Так, якщо головними суб’єктами легального світового господарства є транснаціональні корпорації і національні уряди, то їх аналог у світі нелегального бізнесу – це міжнародні кримінальні угруповання (італійська мафія, колумбійські наркокартелі, китайські тріади і т.д.), національні за своїм походженням, але транснаціональні за масштабами діяльності, які координують свою діяльність один з одним [5, с.179].

Питання про систему управління новою економікою і про місце держави в ній стало одним із найважливіших питань для країн, які є учасниками глобалізації.

Під державою в найбільш широкому значенні слова розуміють сукупність інститутів, що розпоряджаються засобами законного примусу, які використовуються на певній території по відношенню до її населення, що позначається терміном “суспільство”. На своїй території держава монополізує нормотворчу діяльність за посередництвом сформованого нею уряду.

Протягом декількох століть з часів виникнення держава у своїй специфічній формі національної держави розглядалась як важлива діюча сторона в міжнародних економічних відносинах. Регулювання світової економіки асоціювалось з діяльністю національних урядів, так як вони здійснювали юридичний контроль в межах своїх суверенних територій. Історично держава була важливим регулятором національних економічних систем [6, с. 270].

Всюди в світі інститут держави знаходиться в центрі загальної уваги. Світ змінюється, разом з ним змінюються наші уявлення про роль держави в економічному і суспільному прогресі. Все це змушує нас знову шукати відповіді на основні питання про державу: яка повинна бути її роль; чим вона повинна займатися; яка оптимальна модель її поведінки в тому чи іншому випадку.

Щербина О.В. пише: “Фінансова система стала практично незалежною від державного контролю і регулювання. Стрімко зростають міжнародні фінансові потоки, які значною мірою відірвані від реальних потреб міжнародної торгівлі товарами і послугами” [1, с.14]. Однак, такий процес сприяє масштабним валютним спекуляціям, що розхитують фінансову систему насамперед менш розвинутих країн.

Мазур В. пише: “Сучасне майбутнє соціально-економічних перетворень у будь-якому суспільстві неподільно пов’язані з найгострішою необхідністю подолання застарілих стереотипів мислення і догм та заміни їх на основі нової теоретичної бази і створення прогресивних наукових концепцій. Саме ці принципи й підходи мусять стати основою стратегії і тактики держави, що вийшла на шлях реформування своєї економіки” [7, с.234].

Процеси глобалізації світової економіки викликали певні зрушення в структурі керуючих інститутів, які більш за все стосуються двох її рівнів – національних господарств і міжнародних організацій. Підсилення взаємозалежності національних економік, інтенсифікація різних форм міжнародних економічних відносин, загострення глобальних проблем людської цивілізації, що стосуються всіх країн світу, призвели до необхідності покладання на міжнародні організації багатьох функцій суспільного контролю за економікою та соціальною сферою життя суспільства, які традиційно належали національним державам. Дійсно, нейтралізація провалів ринків, які є переважно національними і функціонують в межах окремої країни, можлива і необхідна на національному рівні. Якщо ж ринки стають глобальними, то і виправлення провалів ринків, які стали глобальними, оптимально здійснювати на міжнаціональному/наднаціональному рівні [6, с.25].

Автори книги “Економіка знань” А.П. Гальчинський, С.В. Львовчкін, В.П. Семиноженко зосереджують увагу на наступних наслідках зміни світового порядку:

- о перерозподіл владних повноважень з національного на транснаціональний рівень;

- о поява нових суб'єктів влади (глобальна держава, міжнародні регулювальні органи, неформальні центри впливу з надзвичайно високим рівнем компетенції);

- о криза культурно-ідеологічних і практичних основ національної державності;

- о феномен країни-системи;

- о деформалізація влади, зниження ролі публічної політики і представницьких органів, тенденція до розширення зони компетенції неформальних процедур прийняття рішень, досягнення усних, консенсусних “домовленостей” замість повноцінних договорів;

- о просторова локалізація (географічна і трансгеографічна) різних видів господарської діяльності, поява нової форми світового поділу праці, перерозподіл світового доходу і стягування “глобальної ренти”, конструювання геоекономічного універсуму;

- о розвиток транснаціональних (корпоративних) мереж співробітництва в цілому [8, с.227-228].

До епохи глобалізації провідну роль відігравали національні економічні відносини. Свого часу Томас Гобі в трактаті “Левіафан” висловив думку, що життя без ефективної держави, яка охороняє порядок, буде “усамітненим, бідним, небезпечним, грубим і коротким” [6, с.227-228].

Найбільш розвинені в той чи інший період національні господарства багато в чому визначали характер, форми і механізми міжнародних відносин. Внутрішньоекономічні відносини були первинними, міжнародні –вторинними. Однак, по мірі формування глобальних фінансових і товарних ринків і глобальних виробничо-збутових структур (провідні ТНК) всесвітні економічні відносини дедалі більше набувають ролі провідних, тоді як внутрішньокраїнні відносини навіть дуже великих і економічно найбільш розвинених країн змушені пристосовуватись до реальної економіки. На думку проф. Ю.В. Шишкова, “світова фінансова система стала практично незалежною від державного контролю та регулювання... національні держави зі своїми регуляторами виявилися ніби островами в глобальному фінансовому океані” [9, с. 3-4]. Стає все більше розмитим поняття “національний економічний простір”, і можливості кожної окремо взятої держави виявляються обмеженими. В результаті і міжнаціональне/наднаціональне регулювання всесвітньої економіки об'єктивно починає перетворюватися з вторинного по відношенню до регулювання на національному рівні на первинне.

Наслідком цих процесів є те, що частина функцій, що попередньо поклалися на національний рівень, неминуче буде зміщуватись на рівень глобальний. Крім того, розширення політичних, економічних і соціальних прав населення, підсилення інститутів громадянського суспільства, децентралізація прийняття рішень у відповідності з принципом субсидіарності неминуче призводять до перерозподілу частини національно-державної компетенції на регіональний і локальний рівні.

Тоді виникає правомірне запитання: чи відбувається руйнування державного суверенітету в результаті дій транснаціональних економічних структур? Навряд. Багато транснаціональних компаній стають фактично глобальними за характером своєї виробничої діяльності і колосальним масштабом розкиданої по всьому світі власності, яка керується ними, але при цьому навіть найпотужніші з них залишаються національними за формою управління цією власністю і мають, за винятком окремих випадків, визначений національний центр дислокації. Штаб-квартири цих корпорацій не зміщуються в деякий віртуальний простір і продовжують розташовуватися на території конкретної держави, що означає, окрім іншого, ще й залучення величезних матеріальних, фінансових, організаційних, інформаційних та інших ресурсів саме на території відповідних країн. Таким чином, у виграві по відношенню до всіх своїх партнерів виявляються ті держави, на території яких сконцентрована більша частина “глобальної корпоративної потужності” (в першу чергу США, а також Японія, Німеччина, Великобританія, частково – Франція). Ці ж держави практично регулюють діяльність всіх суб’єктів господарювання, включаючи ТНК і ТНБ, штаб-квартири яких розташовані на їх національній території [6, с. 26-27].

Для національного рівня організації суспільного життя актуальними стають наступні завдання:

- 1) адаптація держави до глобалізації;
- 2) організація представництва національних підприємств на світових ринках;
- 3) зниження негативних наслідків глобалізації.

Проф. Осьмова М.Н., доц. Бойченко А.В. пишуть: “Ці завдання не менш складні, ніж ті, які держава була покликана вирішувати на попередніх етапах історичного розвитку, для їх вирішення необхідні суттєва перебудова і модернізація державного апарату. Необхідне поєднання різних напрямів, форм, методів і засобів регулювання, що забезпечують також стратегічну взаємодію національного господарства з світогосподарською сферою” [6, с.28]. Тому, вирішуючи питання про державний суверенітет, можна стверджувати, що слід говорити про трансформацію, деколи дуже болючу національно-державної форми організації життя людства.

В умовах трансформуючої економіки функції держави як власника відмирають, але зростає її відповідальність як творця і гаранта правил господарської діяльності і соціальних, освітніх, екологічних та інших вимірів розвитку [10, с. 62].

Таким чином, глобалізація світової фінансової сфери принесла з собою лібералізацію національних заходів державного регулювання економіки. Однак, економічні процеси часто стають небезпечними, звільнившись від будь-яких форм зовнішнього регулювання. Склалась парадоксальна ситуація: у всіх розвинутих країнах, не дивлячись на лібералізацію, національні фінансові ринки все ще регулюються набагато жорсткіше, ніж виробництво і торгівля, в тому числі зовнішня.

В той же час міжнародні наднаціональні фінансові операції, величезні фінансові потоки, світові фінансові центри не лише не регулюються, але й часто навіть просто не контролюються ззовні. Причинами відсутності належного зовнішнього контролю наднаціональних фінансових операцій вважаємо наступні:

- 1) відсутність наднаціонального фінансового інституту, функції якого були б аналогічними функціям центральних банків країн;
- 2) відсутність міжнародної системи страхування депозитів, уніфікованих резервних вимог у банківській сфері;
- 3) відсутність скоординованого законодавства про банківське банкрутство;
- 4) відсутність регулювання структури інвестицій.

Ми погоджуємось з поглядами проф. Осьмової М.Н. та доц. Бойченко А.В., які пишуть: “Але гостру проблему регулювання світових фінансових ринків в рамках глобалізації світового господарства не можна вирішити зусиллями окремих країн. Потрібні наднаціональні заходи, адекватні масштабам процесу” [6, с. 108].

Зміна економічного середовища спричинила до розгляду деякими авторами питання про значення національної держави як важливої сили в світовій економіці. Ще 30 років тому Ч. Кіндльбергер стверджував, що національна держава майже завершилась як економічна одиниця. Багато західних економістів і політиків вважають, що глобалізація переглядає роль національної держави як ефективного регулятора національної економіки. Однак, хоча здається, що глобальна конкуренція робить державу менш важливою, значення її лише збільшується. Відображенням цих складностей на рівні громадського суспільства є зростання відчуження від парламентських інститутів та політична пасивність [11, с. 93].

Стосовно до національних держав вже не доводиться говорити про виключно “національну” або “територіальну” практику економічних суб’єктів, інтереси яких беруть до уваги уряди [12, с. 65]. Тезис “про глобальний уряд” протягом останніх десятиліть втратив свою привабливість. По суті цей тезис спочатку носив чисто екстраполяційний характер: якщо національні уряди не виконують своїх функцій, то ці функції повинні виконувати наднаціональні уряди. Як наслідок, побудова в межах доктрини глобального уряду завжди носила швидше умовний, ніж реалістичний характер; тому визнання нереалістичності даної доктрини в сучасному світі було не більше, ніж поверненням до здорового глузду” [там же, с. 65].

Важко не погодитися з відомим фінансистом Дж. Соросом, який вважає, що глобальній ринковій економіці необхідне глобальне і відповідальне відкрите суспільство і що майбутнє глобальних ринків багато в чому залежить від інститутів, які здатні надати їм стійкості. Він пропонує і для світового ринку створити наднаціонального гаранта міжнародно визнаних “правил гри” аналогічно тому, як на внутрішньому ринку таким гарантом виступає національна держава.

Однак слід враховувати, що зниження питомої ваги національних держав в управлінні зменшує дієвість багатьох напрацьованих механізмів демократичної участі та контролю, а система наднаціональних органів не має настільки ж розвинутих аналогічних механізмів.

Ступінь зниження ролі національних держав не слід перебільшувати. В кінцевому рахунку саме вони передусім приймають (самостійно або скоординовано з урядами інших країн) ключові рішення, які встановлюють правила, що визначають поступовий розвиток ліберального міжнародного економічного режиму і визначають необхідні передумови для тих самих процесів глобалізації, які часто моделюються як деякі автономні сили, які немов би підривають позиції держави і перетворюють її на застарілий елемент в системі міжнародних економічних відносин [12, с. 70].

Визнаючи, що позиція національної держави сильно змінюється, ми заперечуємо ту точку зору, що функції держави відмирають. Хоча деякі можливості держави дійсно скоротилися і, ймовірно, відбувається процес “розмивання” національної держави, але цей процес не є всеохоплюючим. Національна держава залишається найбільш важливою силою у формуванні світової економіки. Всі уряди в різній мірі втручаються в операції на ринку і таким чином допомагають формувати різні частини глобальної економічної системи [13, с. 1]. Тому, в цілому національна держава в умовах глобалізації покликана зіграти дуже важливу роль у відстоюванні національних інтересів, у “вбудовуванні” національної економіки не лише з найменшими втратами, але й з вигодою в систему світогосподарських зв’язків. Для України це має колосальне значення.

Глобалізація не означає стирання всіх національних рамок. Національні господарства перетворюються в складові частини єдиної світогосподарської системи. Між ними встановлюються різноманітні відносини на базі норм міжнародного права, значення яких різко зростає порівняно з національними законами і нормами, формується економічне середовище, яке функціонує на базі загальних правил, принципів, стандартів, цінностей. Тим не менше діють і тенденції збереження національної своєрідності.

Україна повинна відігравати активну роль в процесі інтеграції країни у світове економічне суспільство, поєднуючи різноманітні напрямки, форми, методи і засоби регулювання, що забезпечують стратегічну взаємодію національного господарства з світогосподарською сферою. Якщо держава претендує на самостійний розвиток, то процес відкриття національних ринків, залучення іноземного капіталу, розвиток міжнародної кооперації повинні відбуватися не стихійно, під впливом глобальної конкуренції, а під національним контролем, з тим, щоб залучення транснаціонального капіталу не суперечило національним інтересам і сприяло її економічному зростанню.

Однак сьогодні в Україні відсутні носії гео економічних державних інтересів – могутні вітчизняні транснаціональні корпорації та фінансові групи, яким держава була б в змозі делегувати реалізацію національних гео економічних прагнень. Кочетов Е. пише: “Нам необхідно навчитись оперувати на світовому рівні не лише товарною масою, але і господарськими структурами, вписуючи їх в різноманітні відтворювальні цикли з метою участі у формуванні та розподілі світового доходу” [2, с. 76].

До методів коректування правил глобальної конкуренції на внутрішньому ринку в інтересах громадян і ділових кіл країни необхідно віднести “національний контроль над природними ресурсами і ключовими галузями економіки, захист внутрішнього ринку і інтересів вітчизняних товаровиробників на ринку зовнішньому, обмеження іноземних інвестицій в життєво важливих для реалізації національних інтересів сферах, запобігання фінансовим спекуляціям, проведення активної політики стимулювання науково-технічного прогресу і інвестиційної активності, державний контроль за грошовою системою і керування емісійним доходом, ефективний валютний контроль. Це, “врешті-решт, вирощування підприємств – національних лідерів, конкурентоздатних на світовому ринку, які відіграють роль “локомотивів” економічного зростання” [14, с. 34].

Якщо окреслити межі національного державного контролю, то можна виділити: захист навколишнього середовища, фінансовий сектор і такі більш традиційні сфери, як діяльність монополій. Різко збільшилась участь держави у забезпеченні довгочасних умов конкурентоздатності національної економіки, в тому числі посилюється роль державного регулювання в стимулюванні науково-технічного прогресу, створенні інфраструктури, збиранні і обробці інформації,

створенні сприятливих умов для вітчизняних підприємців, регулюванні припливу іноземної робочої сили. Велику роль у цьому відіграє уніфікація статистичних, екологічних, технічних, санітарних та інших норм і стандартів. Проф. Осьмова М.Н. та доц. Бойченко А.В. стверджують: “Таким чином, в розвинутих країнах Заходу відбувається не згорання економічної ролі держави, зміна акцентів економічної діяльності, зміна господарських функцій держави, активізація її участі в боротьбі за забезпечення для країни більш вигідної ніші в світогосподарській системі. При цьому роль держави трансформується: вона нерідко виступає як глобальний підприємець, який передає частину своїх функцій по реалізації стратегічних національних інтересів своїм транснаціональним корпораціям і потужним кредитно-банківським структурам” [6, с. 278-279].

Світовий уряд має виконувати всі основні функції, серед яких створення системи безпеки, загальної світової валюти, законів, які забезпечують належну охорону довкілля планети, управління світовими ресурсами, а також довготермінової політичної стратегії [7, с. 234].

Лібералізація економічної діяльності – необхідна, але недостатня умова формування ефективного ринкового механізму. Аналіз практики реформ демонструє ключову роль інституціональних перетворень, включаючи реальне забезпечення прав власності, діюче антимонопольне законодавство та контроль за його здійсненням, суворий банківський нагляд, страхування банківських вкладів тощо. При їх відсутності виникає “системний вакуум”, який безпосередньо призводить до розквіту кланової та тіньової економіки, криміналізації господарської сфери, зростанню і консервації неплатежів [15, с. 6].

Таким чином, вважаємо, що результативність ринкових реформ досягається там, де визначаються межі та масштаби виправданої державної участі в економіці, чітко усвідомлюючи відповідальність за послідовність та незворотність системних перетворень. Межі (напрями) національного державного контролю повинні включати: контроль за використанням природних ресурсів та захистом навколишнього середовища; контроль за ключовими галузями економіки; валютний контроль; контроль за станом внутрішнього ринку, включаючи захист інтересів вітчизняних виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках; контроль за іноземними інвестиціями у важливих галузях економіки; контроль за грошовою системою і емісійним доходом; соціальний контроль.

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень.

В результаті проведених наукових досліджень було зроблено наступні висновки.

1. Світова фінансова система стала практично незалежною від державного контролю. Поняття “національний економічний простір” розмивається, і можливості кожної окремо взятої держави виявляються обмеженими. В

результаті міжнаціональне/наднаціональне регулювання всесвітньої економіки об'єктивно починає перетворюватися з вторинного по відношенню до регулювання на національному рівні на первинне.

2. Інтеграція національних господарств в єдину глобальну мережу призводить до існування двох протилежних тенденцій: 1) посилення контролю за економікою; 2) випадіння з-під контролю державних та громадських організацій багатьох географічних областей і секторів економіки. Кримінальна глобалізація призводить до того, що світове господарство починає роздвоюватися: одна його сторона – це легальні, “прозорі” процеси; друга сторона – це процеси нелегальні, тіньові. Практично будь-який компонент легального світового господарства набуває нелегального “двійника”

3. Міжнародні наднаціональні фінансові операції, величезні фінансові потоки, світові фінансові центри не лише не регулюються, але й часто не контролюються ззовні. Причинами відсутності належного зовнішнього контролю наднаціональних фінансових операцій вважаємо наступні: 1) відсутність наднаціонального фінансового інституту, функції якого були б аналогічними функціям центральних банків країн; 2) відсутність міжнародної системи страхування депозитів, уніфікованих резервних вимог у банківській сфері; 3) відсутність скоординованого законодавства про банківське банкрутство; 4) відсутність регулювання структури інвестицій.

4. Результативність ринкових реформ досягається там, де визначаються межі та масштаби виправданої державної участі в економіці, чітко усвідомлюючи відповідальність за послідовність та незворотність системних перетворень. Межі (напрями) національного державного контролю повинні включати: контроль за використанням природних ресурсів та захистом навколишнього середовища; контроль за ключовими галузями економіки; валютний контроль; контроль за станом внутрішнього ринку, включаючи захист інтересів вітчизняних виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках; контроль за іноземними інвестиціями у важливих галузях економіки; контроль за грошовою системою і емісійним доходом; соціальний контроль.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Щербина О.В. Проблеми глобалізації світової економіки // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 12 / Наук. ред. І.К. Бондар. – К., 2001. – 168 с.
2. Кочетов Э. Осознание глобального мира// Мировая экономика и международные отношения. – 2001. - №5. – с. 71-76.
3. Ленин В.И. Задачи революции. – Полн. собр. соч., т.34, с. 229-238
4. Бутынец Ф.Ф. Проблемы хозяйственного контроля и ревизии в сельском хозяйстве (вопросы методологии, теории и практики // Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук. – Житомир, 1986. – 486 с.
5. Латов Ю.В., Ковалев С.Н. Теневая экономика: Учебное пособие для вузов / Под ред. д.п.н., д.ю.н., проф. В.Я. Кикотя; д.э.н., проф. Г.М. Казиахмедова. – М.: Норма, 2006. – 336 с.
6. Глобализация мирового хозяйства: Учеб. пособие / Под ред. д-ра экон. наук, проф. М.Н. Осьмовой, канд. экон наук, доц. А.В. Бойченко. – М.: ИНФРА-М, 2006. – VIII, 376 с. – (Учебник экономического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова).
7. Мазур В. Нова концепція глобалізації економіки. // Вісник Тернопільської академії народного господарства. Науковий журнал Тернопільської академії народного господарства. – Тернопіль: Економічна думка. – 2002. – 268 с.
8. Економіка знань: виклики глобалізації та Україна. Під заг. ред. А.П. Гальчинського, С.В. Львовчкіна, В.П. Семиноженка – 2004. – 261 с.
9. Шишков Ю.В. Мировая финансовая система: необходимость реформ // Мировая экономика и международные отношения.- 1999.- №11.- с. 3-4
10. Монахова Л.И. Трансформация планового хозяйства в рыночное в условиях глобализации / Л.И. Монахова. – М.: Экономистъ, 2003. – 176 с.
11. Постиндустриальный мир и процессы глобализации// Мировая экономика и международные отношения. – 2000. - №3. – с. 90-97.
12. Афонцев С. Проблема глобального управления мирохозяйственной системой: теоретические аспекты// Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – №5. – с. 65- 70.
13. Отчет о мировом развитии 1997. Международный банк реконструкции и развития // Всемирный банк, 1997.
14. Глазьев С. Для России неприемлемо положение периферийной страны // Русский предприниматель. 2002. Январь. С. 34.
15. Десять лет системной трансформации в странах ЦВЕ и в России: итоги и уроки // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. - №5. – с. 3-14